

Processbeskrivning för exempel på metoder och arbetssätt för att förebygga normbrytande beteende och brott

Inledande seminarium

Våren 2019 arrangerade Socialstyrelsen och Polismyndigheten ett seminarium med fokus på brottsförebyggande arbete som riktar sig till barn i så kallade utsatta områden. Där konstaterades att det fanns en efterfrågan från både polis och socialtjänst om att få tillgång till samordnad information från nationell nivå om vilka befintliga brottsförebyggande metoder som används. Detta för att stärka samverkan och planering, och för att kunna få en gemensam förståelse för vilka metoder som skulle kunna vara relevanta för olika verksamheter. Socialstyrelsen och Polismyndigheten inledde därefter en dialog om tänkbara tillvägagångssätt för att möta denna efterfrågan.

Regeringsuppdrag

Arbetet med exemplen har varit en del av flera regeringsuppdrag. Socialstyrelsen fick i ett särskilt regeringsuppdrag (S2018/00535/FST), och i regleringsbrev för 2020 (S2019/05315/RS(delvis)) i uppdrag att främja kompetens, stabilitet och kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården. I uppdragen ingår att under åren 2020–2022 initiera och genomföra insatser med syfte att främja kunskap, kompetens och stabilitet hos yrkesverksamma samt att stärka den sociala barn- och ungdomsvårdens arbete med särskilt utsatta grupper.

I regleringsbrevet står att Socialstyrelsen ska vidta åtgärder för att stärka samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer i det brottsförebyggande arbetet. Socialstyrelsen ska genom utåtriktade aktiviteter sprida aktuell kunskap om metoder, arbetssätt och exempel till kommuner och andra berörda aktörer.

I regeringsuppdrag (A2020/02651) konstateras ett behov av stöd, vägledning och exempel på hur kommuner kan arbeta i det brottsförebyggande arbetet som är riktat till barn och unga. Som en del av uppdraget fick Socialstyrelsen i uppdrag att dels samla kunskap och relevant material om bland annat arbetssätt och metoder, dels sprida detta till berörda aktörer.

Syfte och mål

Syftet är att stödja det lokala och regionala brottsförebyggande arbetet på i synnerhet universell och selektiv nivå. Målet är att samla kunskap om brottsförebyggande metoder och arbetssätt gällande barn och unga, och att utifrån

det öka kunskapen hos professionen inom socialtjänsten, polisen och skolan om sådana metoder och arbetssätt. Ytterligare mål är att främja likvärdighet vad gäller utformning, genomförande och uppföljning av sådana metoder och arbetssätt och att stödja ett samordnat och gemensamt arbete mellan polis, socialtjänst och skola. Den övergripande målsättningen är att förebygga att barn och unga har ett normbrytande beteende eller begår brott.

Samverkan och styrning

Arbetet har genomförts i samverkan mellan Socialstyrelsen och Polismyndigheten. Samråd har även ägt rum med Skolverket. Projektledare för arbetet har varit en utredare på Socialstyrelsen. Medarbetare från Socialstyrelsen och Polismyndigheten har ingått i arbetsgruppen. I ett senare skede tillkom också medarbetare från Skolverket. En styrgrupp har lett arbetet, bestående av en chef från var och en av de tre myndigheterna.

Insamling och urval av metoder

Kunskapsinsamlingen genomfördes till största delen under våren 2020.

Systematisk litteratursökning

Utifrån frågeställningen ”*Vilka metoder och arbetssätt används inom det brottsförebyggande arbetet gällande barn och unga, 6–20 år?*” gjordes en litteratursökning på systematiska översikter från 2010 och framåt. Sökningen genomfördes i följande databaser: PsycInfo, PSycArticles, SocIndex, Criminology Collection, Social Science Database och Sociology Collection. Det gav 132 träffar på systematiska översikter, varav 58 bedömdes vara relevanta utifrån frågeställningen och därmed inkluderades.

Dessutom gjordes en systematisk litteratursökning på ”grå litteratur” (till exempel på myndigheters rapporter och annat material som inte genomgått referentgranskning), i första hand inom Sverige, och i andra hand Norge och Danmark. Frågeställningen var densamma. Sökningen gjordes på relevanta myndigheter och organisationers hemsidor samt i databaserna Libris, Swe-Pub och Diva. Det gav 38 träffar varav 29 inkluderades.

Därefter läste två utredare på Socialstyrelsen var för sig alla sammanfattningar och bedömde huruvida artiklarna eller övrigt material skulle inkluderas eller ej. Vid oenighet fördes en diskussion. Några viktiga utgångspunkter vid inkluderingen var:

Är målgruppen för de metoder som studeras helt eller delvis barn eller föräldrar till barn under 20 år?

Har de studerade metoderna ett brottsförebyggande syfte eller en brottsförebyggande effekt (inklusive normbrytande beteende)?

Kan de studerade metoderna vara relevanta i en svensk kontext?

De artiklar och övrigt material som inkluderades delades sedan upp mellan de två utredarna, som läste ungefär hälften var av fulltexterna. Varje metod som var beskriven och som bedömdes kunna vara relevant för syftet noterades.

Intervjuer

Som en del av kunskapsinsamlingen intervjuades brottsförebyggande samordnare på 19 av 21 länsstyrelser, brottsförebyggande samordnare på 5 av 6 polisregioner och relevant personal på Polismyndighetens Utvecklingscentrum Nord, Syd och Mitt. Även brottsförebyggande samordnare (eller liknande) i 23 kommuner av varierad storlek och från olika delar av landet intervjuades. Utöver detta genomfördes ytterligare 13 intervjuer med bland annat regioner, skolföretag, yrkesföreningar och forskare.

Intervjuerna gjordes av utredare på Socialstyrelsen via Skype eller telefon, och varade i 30–60 minuter. Syftet var att ta reda på vilka brottsförebyggande metoder som användes i respektive län, polisregion eller övrig relevant verksamhet, utifrån intervjupersonernas vetskap. De som intervjuades hade möjlighet att mejla kompletterande material, vilket också gjordes i stor utsträckning.

Därefter gick en av utredarna igenom sammanställningen av alla intervjuerna och noterade varje unik metod som bedömdes som relevant.

När kunskapsinsamlingen var klar fanns ett underlag med 180 metoder. Dessa gick igenom av flera utredare som gjorde ytterligare en bedömning av metodernas relevans. Resultatet blev de 33 metoder som nu finns publicerade.

Bedömning av relevans

Varje del i kunskapsinsamlingen som beskrivs ovan tillförde kunskap om vilka metoder som användes i Sverige. Utredarna upplevde att de nått fram till en nödvändig och tillräcklig kunskap om vilka metoder som användes i Sverige.

Flera utredare arbetade därefter med att titta närmare på dokumentationen för var och en av metoderna för att göra ytterligare en bedömning av huruvida metoderna var relevanta.

Kriterierna för om metoderna är relevanta framgår på webbplatsen där metoderna är samlade.

Beskrivningarna

Varje metod har beskrivits utifrån ett antal fasta rubriker. Var och en av beskrivningarna har gjorts av utredare på Socialstyrelsen eller Polismyndigheten, i samråd med personal från Skolverket. Beskrivningarna har utgått från tillgänglig dokumentation om metoderna, till exempel webbplatser, rapporter och studier. Utredarna har i de flesta fall även haft kontakt med företrädare för respektive metod.